

СУДОВО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА ТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Васильєв С. В.

Юридична політика держави набуває особливої значущості як явище, яке забезпечує взаємодію та координацію політичних та правових процесів, що протікають у державі на сучасному етапі його розвитку. Юридична політика держави має системоутворюючий характер, об'єднуючи в єдине ціле політики різноманітних напрямків залежно від сфери правового регулювання.

Автор пропонує розглядати у якості окремого напрямку правової політики держави судово-процесуальну правову політику, яка здатна вирішувати завдання як стратегічного так і тактичного характеру в регулюванні суспільних відносин у сфері національного судоустрою та судочинства.

Метою статті є формування авторської теоретичної конструкції судово-процесуальної правової політики, розуміння її сутності та змісту, розкриття характеру її співвідношення із державною правовою політикою та впливом на неї процесів правової глобалізації та європейської інтеграції.

Ззначається, що судово-процесуальна правової політики повинна розглядатися у двох значеннях. По-перше, як науково обґрунтована, послідовна і системна діяльність держави, а по-друге, як правова доктрина, що спрямована на вдосконалення процесуального законодавства і практики його застосування.

Слід також враховувати, що сьогодні судово-процесуальна правова політика України зазнає впливу трансформації в умовах світових глобалізаційних процесів, що вимагає вдосконалення організації та діяльності національних правозастосовних інститутів та процедур, у забезпеченні їх відповідності загальноновизнаним міжнародним моделям. Крім того, процеси глобалізації проявляються також у можливості розширення предметів правового регулювання, що передбачає появу нових правових інститутів, а також ускладненні вже існуючих.

Ключові слова: теорія права, правова політика, судово-процесуальна політика, правова глобалізація, європейська правова інтеграція.

Vasilyev S. V. Judicial and procedural policy of Ukraine on the way to European integration

Today, legal policy and its varieties are the object of a special direction of theoretical-legal and industry research. This direction synthesizes both theoretical and applied aspects of improvement and development of the national legal system.

Judicial and procedural policy plays a major role in the development and implementation of legal policy. The content of this policy includes an assessment of the national judicial system and judiciary, the state of the judicial system, goals, objectives and priorities for the development of the judicial power of Ukraine.

The author offers the author's theoretical construction of judicial and procedural legal policy, provides an understanding of its essence and content, reveals the nature of its relationship with state legal policy and the impact on it of the processes of legal globalization and European integration.

It is noted that judicial and procedural legal policy is a connecting chain in the construction of the legal policy of the state, which looks like this: state legal policy ↔ judicial (judicial and procedural) legal policy ↔ sectoral procedural legal policy (legal policy of individual procedural branches of law). The specified construction provides for two-way movement of its elements, which results from the systemic nature of state legal policy. It is this feature that allows for a harmonious relationship between the state legal policy (as a system-forming component) and the legal policy of a separate branch of law (as an element of the system) in terms of planning, content saturation and control.

Given that judicial and procedural legal policy develops in the conditions of close interstate cooperation, under the influence of the norms of international law and the law of foreign countries, this obliges judicial legal policy to base its existence and formation on universally binding, formally defined, universal international principles of justice, entitled "international standards of justice".

The quintessence of judicial and procedural legal policy is its strategic component, which provides conceptuality, sufficient stability over time, theoretical validity and realistic implementation. Thus, among the main strategic areas of improvement of the national judicial system and judiciary are declared: further improvement of the institutions of the judicial system, modernization and optimization of the judicial process, expansion of access to justice, formation of a high level of professional legal awareness of the judicial corps, stability of judicial practice, improvement of the effectiveness of judicial protection and execution of judicial orders resolutions.

Key words: legal theory, legal policy, judicial procedural policy, legal globalization, European legal integration.

Постановка проблеми та її актуальність.

Судово-процесуальна правова політика є особливим маловивченим різновидом правової політики держави, яка загалом орієнтована на оптимізацію механізму процесуального правового регулювання. При цьому без об'єктивізованої та структурованої судово-процесуальної правової політики не можна говорити про планомірну діяльність законодавця та продуктивну роботу суддівського корпусу в рамках національного судочинства. У даному контексті йдеться не лише про створення якісного механізму процесуально-правового регулювання та уточнення змісту, цілей, завдань, правових засобів судочинства, а й про основні пріоритети та напрямки розвитку національного процесуального права та судочинства у напрямі євроатлантичних прагнень нашої держави та юридичної глобалізації в цілому. У цьому аспекті для успішної адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу визнається необхідною наявність науково обґрунтованої судово-процесуальної правової доктрини з чітко визначеною стратегією і тактикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Слід зазначити, що роботи, присвячені найбільш загальним питанням правової політики, написані переважно представниками теорії держави та права (І. Жаровська, Н.А. Железняк, Н.М. Оніщенко, В.Ф. Опришко, Ю.М. Оборотов, П.М. Рабінювич, О.М. Руднєва, Е.І. Тарахонич та ін.).

Стали актуальними і наукові дослідження щодо формування правової політики в окремих сферах права. Так, в останні роки опубліковано роботи з кримінально-правової політики (П.Л. Фріс, В.І. Борисов), цивільно-правової політики (Л.А. Музика), господарсько-правової політики (Д.В. Задихайло), еколого-правової політики (А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова), конституційно-правової політики (В.М. Тернавська), соціальної політики (Г. Чанишева).

Вищезазначені наукові розробки є доказом того, що правова політика має внутрішню структуру і виступає системоутворюючим явищем.

Водночас тематика судово-процесуальної правової політики не набула глибокої та розгорнутої теоретичної та практичної розробки. Крім цього, не існує сучасного концептуального розуміння судової процесуальної правової політики як такої, її фундаментальних елементів та операційних категорій. Самостійних монографічних досліджень, присвячених вивченню судової процесуальної політики, відсутні.

Метою статті є дослідження сучасної концепції судово-процесуальної правової політики, висвіт-

лення особливостей її складових частин, а також взаємозв'язку з євроінтеграційними процесами.

Виклад основного матеріалу. Питання правової політики держави стали предметом самостійного дослідження ще наприкінці XIX – початку XX ст. Ознайомлення з науковою літературою свідчить про те, що у юридичній науці проведена серйозна дослідницька робота щодо вивчення різних аспектів правової політики як складової державної політики. Тому доцільно навести основні наукові позиції з цього питання, з якими автор повністю згоден, а саме: правова політика – це (1) специфічна міжгалузєва правова категорія, яка визначає принципи, що ґрунтуються на загальних та специфічних закономірностях розвитку національної правової системи, стратегічні напрямки та шляхи створення і реалізації правових норм, яка спрямована на зміцнення режиму законності та безпеки, формування у громадян розвиненої правової культури, здатності використовувати правові засоби для задоволення своїх інтересів, захисту прав та свобод і одночасно є статичним елементом правової системи [1, с. 13]; (2) засіб юридичної легітимності, закріплення та здійснення політичного курсу країни, волі її офіційних лідерів і владних структур [2, с. 28]; (3) особливе політико-правове явище, що формується внаслідок системної, науково обґрунтованої діяльності держави і громадських об'єднань, спрямоване на визначення стратегії і тактики правового розвитку суспільства, удосконалення механізму правового регулювання, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, побудову правової держави [3, с. 6].

У науковій юридичній літературі визначається перелік критеріїв правової політики, що дозволяє характеризувати її як окреме явище та відрізнити від інших видів державних політик. Серед основних критеріїв зазначаються такі: мета, принципи, суб'єкти, об'єкти, форми та засоби реалізації, пріоритети та ін.

Так, правовій політиці притаманні такі характеристики: *системність* (здатність, зокрема, створювати, змінювати, розширювати системоутворювальні зв'язки); *концентрованість* (концентроване відображення рівня і стану правового розвитку суспільства); *реалістичність* (вона є реальним втіленням стратегії правового розвитку і одночасно основою для її удосконалення); *доктринальність* (найбільш ефективно може функціонувати у сфері доктринального документа, покликаного відігравати роль орієнтира для держави та різних структур громадянського суспільства,

що беруть участь у формуванні та реалізації правової політики); *граничність у часі* (має тимчасовий характер, після досягнення поставлених у ній стратегічних цілей вона сама стає засобом для досягнення нових рубежів); *практична спрямованість* (пропонує механізм формування і реалізації правової політики, у т.ч. щодо координації ресурсів громадянського суспільства і держави для поліпшення життя суспільства) [4, с. 6-26].

Зазначемо, що роль правової політики особливо актуальна для країн пострадянського простору, які переживають складний перехідний період. По-перше, правова політика спрямована на впорядкування правової сфери, що відповідно приводить до оптимізації політичних, економічних, соціальних та інших відносин. По-друге, формування правової політики упорядковує потоки юридичної інформації, що міститься в різних правових актах та має здатність до зростання. По-третє, актуалізація правової політики зумовлена і посиленням управлінської функції права, підвищенням ролі та значущості правосвідомості суспільства, розширенням договірних засад правового регулювання, потребою в координації та керованості з боку владних структур та іншими процесами у правовому просторі. По-четверте, посилення значимості правової політики пов'язано з необхідністю вироблення і закріплення тактичних і стратегічних основ розвитку правового життя в Україні. Доречно підкреслити, що правова політика залежить від вирішення основної проблеми всієї юриспруденції – це з'ясування сутності, змісту права. І ті, хто реалізують правову політику, насамперед повинні розуміти, що право – це найвища міра справедливості, це міра свободи, поряд із тим, що це правила поведінки, які схвалені суспільством, людиною [5, с. 185-222].

Враховуючи, що правова політика посідає важливе місце у системі державної політики, у процесі обґрунтування та забезпечення державно-політичного реформування держави, питання наукового дослідження вказаних процесів будуть залишатися актуальними для сучасної національної юридичної науки.

Основними напрямками, які стали предметом дослідження фахівців, є формування національної концепції правової політики, трансформація правової політики держави в умовах глобалізації, ієрархія пріоритетів правової політики, розробка критеріїв правової ідеології держави тощо. Особливо стали актуальними і наукові дослідження щодо формування правової політики в окремих сферах права.

Як зазначає Д.В. Задихайло, формування та реалізація державою окремої політики в тій чи іншій сфері суспільних відносин поступово набуває законодавчого закріплення. Разом з тим зміст поняття «політика держави» може бути репрезентовано щонайменше у двох контекстах. По-перше, як інформаційний продукт, що містить певну концепцію державного управління у визначеній сфері суспільних відносин. Такий інформаційний продукт має отримати необхідну форму та відповідати визначеним критеріям якості та правилам організації змісту, що дозволяє використовувати такий продукт як відносно стандартизований інструмент управління. По-друге, враховуючи широке коло видів діяльності держави, що мають бути синтезованими у процесі створення такого інформаційного продукту і тим більше його практичної реалізації, а також контролю ефективності відповідного управлінського впливу, слід визнати, що формування та узгодження змісту державної політики утворює достатньо автономний та специфічний тип управлінських відносин. Особливо це стосується процесів створення концепцій, доктрин, стратегій діяльності держави, їх прийняття в межах визначених механізмів апаратної роботи та контролю за реалізацією. Адже сама реалізація державної політики відбувається шляхом застосування власної владної компетенції органами держави і є значною мірою врегульованою в межах адміністративного, господарського, фінансового та інших галузей права і законодавства [6, с. 216].

Слід погодитися з Л.А. Музикою, яка говорить про доцільність введення до наукового обігу поняття «система правової політики», під якою слід розуміти складник правової системи, що утворений як сукупність взаємопов'язаних між собою галузевих видів правової політики, інтегрованих відповідними принципами; така система зумовлена сполученням приватних і публічних інтересів, внутрішня організація якої характеризується єдністю галузевих видів правової політики, узгоджених і диференційованих у відносно самостійні структурні утворення [7, с. 4, 28].

В останні часи особливо актуальною є тема державної правової політики у сфері правосуддя, яка згадується у літературі як «судово-правова політика» чи «судово-процесуальна політика».

З урахуванням того, що у науці на теперішній час немає єдності в підході до термінологічного визначення цього напряму політики, співвідношення понять «державна політика» – «правова політика» – «судова (судово-процесуальна)

правова політика» слід розуміти як співвідношення загального, особливого та спеціального.

Як правило, *судова процесуальна правова політика* визначається як особливе політико-правове явище, що формується внаслідок системної, науково обґрунтованої діяльності державних та недержавних органів та осіб, спрямованої на визначення стратегії та тактики розвитку судової системи, удосконалення законодавства щодо судоустрою та судочинства, оптимізацію судової практики з метою забезпечення ефективного функціонування судової влади, побудови правової держави та громадянського суспільства [8, с. 8,9].

Домінантними для судово-процесуальної правової політики слід вважати такі позиції: (а) вона ґрунтується на загальноновизнаному вченні про права людини і громадянина, що відзеркалюється у сучасній правовій доктрині держави і істотно впливає на концептуальне оновлення підходів до праворозуміння, правоутворення та правозастосування; (б) вона враховує загальносвітові інтеграційні процеси у праві, з урахуванням принципу примата норм міжнародного права, згідно з яким здійснюються всі процеси з вдосконалення чинного національного законодавства в цілому та у сфері судового захисту в першу чергу; (в) особливе значення набуває проблема вдосконалення процесуального законодавства.

Особливість формування судово-процесуальної правової політики знаходить свій прояв, в першу чергу, у специфіці її принципів, що визначаються як закріплені у конституції, міжнародно-правових актах, законодавстві країни основні, керівні положення (правила, вимоги, ідеї) найбільш загального характеру, що відображають сутність та зміст науково обґрунтованої, послідовної та системної діяльності державних органів та інститутів громадянського суспільства щодо створення ефективного правосуддя та підвищення якості судової діяльності в цілому.

В юридичній літературі виділяють загальні та спеціальні принципи (засади) судово-процесуальної правової політики. Так, до загальних принципів відносять такі, як: (1) соціально-політична обумовленість – прийняті у судовій сфері рішення та акти, дії, що застосовуються, ґрунтуються на об'єктивних потребах та інтересах особистості, суспільства та держави; (2) наукова обґрунтованість – судова політика ґрунтується на положеннях та рекомендаціях юридичної науки; (3) пріоритетність прав та основних свобод людини та громадянина – створення умов для найповнішої реалізації та ефективного судового захисту прав і свобод

людини та громадянина; (4) легітимність – більшість населення країни схвалює та санкціонує спрямованість та зміст судової політики держави; (5) демократичний характер – зловживання судово-правовими засобами, використання судової форми на користь виключно вузьких груп суб'єктів чи окремих осіб не допускається; (6) законність – забороняється використання судово-правового механізму та судових процедур, якщо така діяльність пов'язана з порушеннями конституції, законів, підзаконних нормативно-правових актів чи спрямована на досягнення протиправних цілей; (7) облік морально-ціннісних підвалін – судова політика ґрунтується на загальноновизнаних у всьому світі моральних цінностях, базується на ідеях гуманізму, справедливості, балансу публічних та приватних інтересів, поваги до інститутів громадянського суспільства; (8) узгодженість із міжнародними принципами правового регулювання; (9) гласність у сенсі відкритості доступу до інформації та інформаційних ресурсів про сутність, цілі, принципи та механізми формування та реалізації судової політики; (10) цілеспрямованість – судова політика виходить із найбільш актуальних на етапі розвитку суспільства пріоритетів; (11) прогнозування – судова політика має проводитись на основі довгострокової програми реформування судової системи, обліку можливих у перспективі варіантів розвитку правового стану суспільства; (12) еволюційний характер реформування судової системи, реалістичність, комплексність, достатність коштів та ресурсів досягнення заявлених у ході судово-правової реформи цілей [9, с. 264].

Спеціальні принципи судово-процесуальної правової політики відображають власне вихідне підґрунтя судової діяльності та виступають засобом відмежування її від інших видів правової політики. До спеціальних принципів судово-процесуальної політики відносяться такі: здійснення правосуддя виключно судом; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; розумні строки розгляду справи судом; забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення; обов'язковість судового рішення; і т.д.

Отже, законодавство України нормативно закріплює базові засади для формування ефек-

тивної судово-процесуальної правової політики нашої країни, закладаючи основу не лише судової, а й правозахисної діяльності.

Суб'єктивний склад судово-процесуальної правової політики характеризується полісуб'єктністю та відсутністю вичерпного переліку всіх учасників. Тобто *суб'єктами*, за допомогою яких вказана політика втілюється у життя, виступають: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України (обов'язкові суб'єкти), національні та міжнародні органи правосуддя (субсидіарні суб'єкти), органи державної влади та їх посадові особи, органи громадянського суспільства (недержавні організації та об'єднання) (факультативні суб'єкти).

Саме наявність субсидіарних та факультативних суб'єктів є особливою рисою судово-процесуальної правової політики України.

Наприклад, як асоціативний член ЄС Україна співпрацює з різноманітними інституціями ЄС, діяльність яких прямо чи опосередковано пов'язана зі сферою покращення судочинства. До таких інституцій можна віднести такі, як: (1) Європейська комісія з ефективності правосуддя (*European Commission for the Efficiency of Justice (ЕКЕП/СЕРЕЈ)*), що є консультативним органом Ради Європи, діяльність якого спрямована головним чином на підвищення ефективності функціонування систем правосуддя в державах-членах; (2) Консультативна Рада Європейських Суддів (КРЕС), що є консультативним органом, створеним Комітетом міністрів Ради Європи з метою сприяння забезпеченню незалежності, неупередженості та професійності суддів; висновки КРЕС використовуються при підготовці національних нормативно-правових актів, а також як інструменти під час здійснення правосуддя та як орієнтир для суддів і суддівських комісій, оскільки у Висновках містяться конкретні посилання щодо впровадження загальних стандартів незалежності суддів, підготовки суддів, професійної етики, якості судових рішень тощо; (3) Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія), що є консультативним органом Ради Європи з питань конституційного права, котрий надає висновки про відповідність проектів законодавчих актів європейським стандартам та цінностям; (4) Комітет Міністрів Ради Європи (далі – КМРЕ), що розглядає заходи, яких необхідно вжити для досягнення мети Ради Європи, включаючи питання про укладення конвенцій або угод і прийняття урядами спільної політики щодо конкретних питань.

До правових засобів (інструментів), за допомогою яких реалізується судова політика, слід віднести:

1) концепції та доктрини, що закріплюють певні загальні положення судової політики, що є фундаментом інших засобів. Цінність їх у тому, що вони створено з урахуванням наукових підходів, орієнтовані певний практичний результат. Концепції спрямовані на створення конкретних умов, що сприяють поетапному реформуванню у сфері судової політики [10, с. 30];

2) нормативні правові акти, що закріплюють норми у сфері здійснення правосуддя, що не повинні суперечити концепціям і доктринам, а виступають свого роду продовжувачами концептуальних і доктринальних ідей;

3) правозастосовні акти, що приймаються спеціальними компетентними суб'єктами та втілюють у дійсність судову політику (вироки, рішення, ухвали, постанови, судові накази);

4) роз'яснення вищих судових органів з питань застосування норм права, що належать до судової політики.

Слід підкреслити, що для судово-процесуальної правової політики, крім правотворчої, правозастосовної та доктринальної форми, актуальною стає *правоінтерпретаційна форма*, яка виявляється в науковому тлумаченні правових норм (інтерпретаційних актах). Особливого значення ця форма набула в діяльності ЄСПЛ, КС України та ВС, адже цей новий напрям правової політики сьогодні безпосередньо формує прецедентне право.

Крім того, слід звернути увагу на тісний взаємозв'язок судово-процесуальної правової політики з судовою практикою. Якщо перша виступає певним орієнтиром для другої, то друга – засобом вибудовування та реалізації першої. Іншими словами, з одного боку, судова політика є своєрідним «маяком» для судової практики, що сприяє її розгортанню в тому чи іншому напрямку. З іншого боку, судова практика, під якою розуміється діяльність суддів, заснована на їхньому юридичному досвіді і спрямована на одноманітне розуміння та застосування норм права, може використовуватися як інструмент судової політики, як її формування та реалізації [11, с. 14].

Щодо цілі судово-процесуальної правової політики, то у загальному виді її можна визначити як формування судової системи та процедури, здатної захистити, а у разі потреби – відновити права та законні інтереси фізичних та юридичних осіб в Україні.

Якщо судово-процесуальна правова політика держави у широкому розумінні є складовою частиною

державної політики, то, відповідно, складовою частиною судово-процесуальної правової політики держави можуть вважатися правові політики окремих галузей процесуального права. Тому цивільно-процесуальна (господарсько-процесуальна, адміністративно-процесуальна, кримінально-процесуальна) політика є самостійним та системоутворюючим елементом судово-правової політики держави.

Як зазначає О.О. Малько, ефективний розвиток процесуального законодавства та судочинства неможливий без глибокого, конкретного та певного розуміння пріоритетів процесуальної правової політики. Однак слід прагнути до того, щоб вони гармонійно та узгоджено були пов'язані з цілями, завданнями, принципами, засобами реалізації та орієнтувалися на одні й ті самі соціальні цінності. Отже, як пріоритети названої політики можуть виступати тільки ті орієнтири, які однаково були б важливими одночасно як для функціонування судових органів при здійсненні правосуддя, так і для послідовного розвитку процесуального законодавства і всього механізму процесуального регулювання [12, с. 128].

Орієнтиром для формування сучасних пріоритетів судово-процесуальної політики України виступає Указ Президента України «Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки» від 11.06.2021 № 231/2021.

Вказана Стратегія закріплює такі основні напрямки розвитку системи правосуддя: (1) покращення доступу до правосуддя; (2) зміцнення незалежності судової влади та підзвітності суспільству; (3) суддівська кар'єра та відповідальність суддів; (4) розвиток органів прокуратури; (5) удосконалення інституту адвокатури.

При цьому слід зробити акцент на тому, що Стратегія у якості одного з першочергових завдань визначає забезпечення координованості та збалансованості процесу удосконалення з урахуванням подальшої гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу (п. 2 Розділу I. Стратегії).

Підсумовуючи вищевикладене, можна вважати, що до пріоритетів судово-процесуальної правової політики держави слід зарахувати, наприклад, покращення доступу до правосуддя, оптимізацію судових процедур, вдосконалення електронного судочинства, розвиток альтернативного (позасудового) та досудового врегулювання спорів.

Як показує дослідження етапів реформування у сфері судочинства, вони повністю співпадають

з етапами розвитку національної процесуальної правової політики, яка з кожним етапом стає більш якісною в організаційному плані, теоретично обґрунтованою, концептуальнішою та результативнішою.

Однак слід визнати, що вказане реформування у формальному сенсі є тимчасовим, воно є відносно вимушеним і закінчиться з досягненням тих цілей, щодо яких воно було распочато, а саме укоріння міжнародних (європейських) стандартів у національній правовій системі та освоєння правил та практики у сфері права на глобальному світовому вимірі.

У науковій літературі із цього приводу висловлюється думка, що правова політика є інструментом судово-правового прогресу, що пов'язаний з якісними, позитивними змінами і спрямований на досягнення правових цілей, використовуючи при цьому виключно правові засоби [11, с. 186].

На наш погляд, судово-процесуальна правова політика, як і правова політика в цілому, на відміну від реформування правової сфери, може мати не тільки динамічну форму, що передбачає «план невідкладних дій» та співпадає з реформуванням, а й статичну (післяреформну), яка закріплює стан та головні пріоритети політики у відповідному періоді розвитку держави.

В сучасних умовах набуває особливого значення адаптація/гармонізація/конвергенція процесуального законодавства до європейських стандартів здійснення правосуддя, що є свідомим і природним стратегічним вибором українського суспільства, одним із інструментів цього процесу якраз і виступає цивільна процесуальна правова політика, яку можна визначити своєрідним координаційним механізмом адаптації національного законодавства та конвергенції процесуального права. З одного боку, це юридичне підґрунтя вказаних процесів, а з іншого – орієнтир для модернізації країни завдяки проведенню внутрішніх системних реформ судочинства.

Слід також враховувати, що сьогодні процесуально правова політика України зазнає впливу трансформації в умовах світових глобалізаційних процесів, що вимагає вдосконалення організації та діяльності національних правозастосовних інститутів та процедур, забезпечення їх відповідності загальноновизнаним міжнародним моделям. Крім того, процеси глобалізації проявляються також у можливості розширення предметів правового регулювання, що передбачає появу нових правових інститутів, а також ускладненні вже наявних.

Висновки

Сьогодні правова політика та її різновиди виступають об'єктом особливого напряму теоретико-

правових та галузевих досліджень. Даний напрям синтезує у собі як теоретичні, так і прикладні аспекти вдосконалення та розвитку національної правової системи.

У виробленні та реалізації правової політики велику роль відіграє судово-процесуальна політика, до змісту якої входять оцінка національного судоустрою та судочинства, стану судової системи у цілому, а також визначення цілей, завдань та пріоритетів розвитку судової влади України.

На наш погляд, судово-процесуальна правова політика є зв'язуючим ланцюгом у конструкції правової політики держави, що виглядає таким чином: державна правова політика ↔ судова (судово-процесуальна) правова політика ↔ галузева процесуальна правова політика (правова політика окремих процесуальних галузей права). Вказана конструкція передбачає двосторонній рух її елементів, що виходить із системного характеру державної правової політики. Саме ця особливість дозволяє здійснювати гармонійний взаємозв'язок щодо планування, змістового насичення та контролю між державною правовою політикою (як системоутворюючим компонент) і правовою політикою окремої галузі права (як елементом системи).

Враховуючи, що судово-процесуальна правова політика розвивається в умовах тісного міждержавного співробітництва, під впливом норм міжнародного права та права іноземних держав, це зобов'язує судову правову політику покладати в основу свого існування та формування загальнообов'язкові, формально визначені, універсальні міжнародні принципи правосуддя, що мають назву «міжнародні стандарти правосуддя».

Квінтесенцією судово-процесуальної правової політики є її стратегічна складова частина, що передбачає концептуальність, достатню стійкість у часі, теоретичну обґрунтованість та реалістичність реалізації. Так, серед головних стратегічних напрямів удосконалення національної судової системи та судочинства декларуються: подальше вдосконалення інститутів судової системи, модернізація та оптимізація судового процесу, розширення доступності правосуддя, формування високого рівня професійної правової свідомості суддівського корпусу, сталість судової практики, підвищення ефективності судового захисту та виконання судових постанов.

Література

1. Железняк Н.А. Поняття державної правової політики та її загальна характеристика. *Наукові записки КНЕУ*. 2003. Том 21. Юридичні науки. С. 13.

2. Мінькович-Слободяник О.В. Правова політика: стратегічні пріоритети і напрями вдосконалення : монографія. Київ : Логос, 2012. С. 28.

3. Руднева О.М., Ярмиш О.Н. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності (аналітична доповідь). *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування : зб. матеріалів наук.-практ. конф.* (м. Київ, 05.12.2012). Київ : НІСД, 2013. С. 6.

4. Руднева О.М. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності. *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.-практ. конф.* (Київ, 05.12.2012). С. 6-26. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Pravova_pol_new-b7252.pdf. (дата звернення: 21.11.2022).

5. Кравчук М.В. Теорія держави права (опорні конспекти) : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. С. 185-222.

6. Задихайло Д.В. Економічна політика держави в системі правового і законодавчого забезпечення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3(74). С. 216.

7. Музика Л.А. Цивільно-правова політика України : автореф. дис. ...доктора юрид. наук : 12.00.03. Київ. 2021. С. 4, 28.

8. Киреев А.Б. Судебно-правовая политика в современной России: проблемы теории и практики : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.01. Тамбов, 2009. С. 8, 9.

9. Терёхин В.А., Фомин А.А. Принципы судебной политики. *Ленинградский юридический журнал*. 2014. № 4(38). С. 264.

10. Тутынина Е.Г. Правовые акты как средства судебной политики: проблемы и пути их решения. *Известия высших учебных заведений. Общественные науки: Право*. 2018. № 2(46). С. 30.

11. Малько А.В., Семикин Д.С., Люкина О.В. Судебная политика и судебно-правовой прогресс : монография. Москва : Юрлитинформ, 2013. С. 14.

12. Малько Е.А. Гражданская процессуальная правовая политика: монография. Москва : Юрлитинформ, 2013. С. 128.

Васильев С. В.,
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри господарсько-правових
дисциплін та економічної безпеки
Донецького державного університету
внутрішніх справ